

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ОСНОВІ ДЖАЗОВОГО ІМПРОВІЗУВАННЯ

Т. Ф. Бившева, О. В. Погода, О. О. Цуранова

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
пр.в. Руставелі, 7, м. Харків, 61001, Україна. E-mail: hgpa@kharkov.com

Обґрунтовано методи розвитку творчих навичок майбутніх вчителів музичного мистецтва на основі джазового імпровізування. Авторами пропонується виділити груповий (ансамблевий, ігровий) та індивідуальний (ритмічний, гармонійний, мелодійний) методи розвитку імпровізації. Запропоновані підходи до мотивації студентів, які є психологічною основою розвитку їх самовираження. Доведена необхідність поєднання педагогічних та психологічних методів для гармонійного розвитку творчої складової майбутнього фахівця. Виходячи з власної педагогічної практики, авторами статті узагальнені ключові правила щодо розвитку імпровізації на основі джазової музики. Практична цінність роботи полягає в можливості застосування запропонованих рекомендацій у класі та під час самостійних занять студентів.

Ключові слова: джаз, імпровізація, мотивація, самовираження, творчість, методи, розвиток.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ НАВЫКОВ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА НА ОСНОВЕ ДЖАЗОВОГО ИМПРОВИЗИРОВАНИЯ

Т. Ф. Бывшева, Е. В. Погода, О. А. Цуранова

Коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»
Харьковского областного совета

пер. Руставели, 7, г. Харьков, 61001, Украина. E-mail: hgpa@kharkov.com

Обоснованы методы развития творческих навыков будущих учителей музыкального искусства на основе джазовой импровизации. Авторами предлагается выделить групповой (ансамблевый, игровой) и индивидуальный (ритмический, гармонический, мелодический) методы развития импровизации. Предложенные подходы к мотивации студентов, которые являются психологической основой развития их самовыражения. Доказана необходимость сочетания педагогических и психологических методов для гармоничного развития творческой составляющей будущего специалиста. Исходя из собственной педагогической практики, авторами статьи обобщены ключевые правила развития импровизации на основе джазовой музыки. Практическая ценность работы состоит в возможности применения предложенных рекомендации в классе и во время самостоятельных занятий студентов.

Ключевые слова: джаз, импровизация, мотивация, самовыражения, творчество, методы, развитие.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. У сучасних умовах усе більшого значення в процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва набуває формування творчого потенціалу, що дає змогу вільного спілкування зі студентами. Значно зростає роль імпровізації. Сучасна освітня практика вимагає від учителів музичного мистецтва набуття нових професійних якостей. Відповідно, ускладнюється структура підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Крім володіння великим спектром знань і умінь, а також навичок у галузі інструментального музикування, що проявляються в професійному виконанні репертуару, студентів необхідно вміти вільно орієнтуватись у будь-якому музичному матеріалі, що виконується. Актуальною проблемою є пошуки шляхів розвитку творчих навичок майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Джазова імпровізація побудована на творчому підході індивідуума до музичного матеріалу, бо джазовий музикант у цьому процесі постає як виконавець, імпровізатор, аранжувальник, іноді як композитор в одній особі.

Аналіз стану практичної підготовки вчителів музичного мистецтва, опрацювання науково-дослідних джерел, у тому числі роботи сучасних науковців, таких як В. А. Огородова [1], В. А. Полянський [2], О. М. Колосовська [3], І. С. Денисюк [4], О. М. Павленко [5] та інших, дали змогу окреслити коло питань щодо необхідності розвитку творчих навичок

майбутніх учителів музичного мистецтва на основі джазового імпровізування як необхідної умови їх професійної готовності до різних видів творчої діяльності. Особливостям навчання джазової імпровізації приділяли увагу такі педагоги, як Д. Бейкер, І. Бриль, Ю. Козирьов, Дж. Кокер, Ю. Маркін, Дж. Мехіган, Дж. Рассел, О. Степурко.

У роботі застосовані методи аналізу й узагальнення, за допомогою яких були розглянуті особливості вищезазначеної проблематики й зроблені відповідні висновки. Використані методи спостереження, синтезу, метод індукції.

Творча активність майбутніх учителів музичного мистецтва – це їхня здатність до індивідуального, особистісного й професійного самовираження. Тому музично-педагогічна діяльність повинна мати продуктивний пошуково-перетворювальний характер, духовний зміст і характерні ознаки творчого процесу. Творча активність учителя музичного мистецтва включає прояв прагнення до постійного самовдосконалення, пошуку нових самостійних педагогічних рішень та здатності до праці в нестандартних ситуаціях.

Метою статті є окреслення шляхів розвитку творчих навичок майбутніх учителів музичного мистецтва на основі джазового імпровізування.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Науковець В. А. Огородова [1] зазначає, що на професійній джазовій сцені не прийнято грати чужі версії: кожен виконавець презентує свої варіанти

загальноприйнятих джазових стандартів або авторські композиції. В академічній музиці, навпаки, заборонено будь-що змінювати в авторському тексті (темп, тональність, штрихи, динаміку), виконувати власні транскрипції класичної спадщини, оскільки існують загальноприйняті постулати. Тому, починаючи вчитися джазу, виникають питання щодо творчого прояву: яка його природа? чому імпровізація (а отже, і мислення) одних виконавців цікавіші, вільніші, а інших здаються біднішими, тривіальнішими, передбачуваними? Де криються коріння невичерпної фантазії видатних імпровізаторів – в обдарованості, в освіті та інтелекті або творчому натхненні? Чи можна навчитись імпровізуванню?

У сучасних дослідженнях науковців доведено, що існує багато технік для розвитку імпровізування. Багато умов для цього створює джазове імпровізування. Чому саме джаз є основою для творчості? Джазова музика ритмічно складна, на відміну від сучасних популярних музичних творів з нав'язливим ритмічним одноманіттям. Джазова музика задіює широкий спектр людських емоцій, розвиває інтелект слухача. Процес розвитку творчих здібностей майбутнього вчителя музичного мистецтва на основі джазу є органічним у зв'язку із особливостями саме джазової музики (канонічність, варіативність, діалогічність). Проте недостатньо спиратись лише на яскраві властивості джазової імпровізації, необхідно застосовувати певні методи для оволодіння мистецтвом імпровізації.

Розглянемо основні методи розвитку імпровізації, що розроблені сучасними науковцями та педагогами практиками. Науковець О. Колосовська [3] пропонує наступні техніки: накопичувати музичний досвід, слухати та аналізувати музику, попередньо внутрішньо відчувати те, що має бути відтворено, підбирати по слуху та транспонувати, спираючись на основну гармонію, придумати щось власне, вдаватися до групової імпровізації тощо. Джазові імпровізації необхідно поділяти на невеликі фрази (музичні синтагами). Особливу увагу слід приділяти вивченню вихідного матеріалу: мелодики, гармонійної основи, розуміти форму твору, тональний план, усі модуляції та відхилення в інші тональності. Науковець І. Денисюк [4] пропонує використовувати вокальну імпровізацію у поєднанні з інструментальною, тобто спів мелодії на свій манер. Самовираження через голос, спів закладено в самій природі людини, тому це сприятиме процесу розвитку й інструментального самовираження [2]. О. М. Павленко, серед методів розвитку імпровізації на основі джазу, виділяє мелодико-фігураційне, ритмічне, мотивне, гармонічне варіювання, створення джазового акомпанементу, планування джазової імпровізації, виконання творчих завдань [5]. Серед ключових підходів до джазової імпровізації автор узагальнив наступні: парафразовий (орнаментальна варіація на тему) і лінійний (створення нової мелодичної теми). Крім того важливим є вивчення сольних імпровізацій відомих виконавців. Виявлення основних прийомів створення імпровізаційної лінії, артикуляції та фразування сприятимуть набуттю студентами власного досвіду імпровізування. Н. Л. Сродних [6] для розвитку навичок імпрові-

зації виокремлює наступні методи – проблемного викладу знань (метод активного розвитку музичного слуху, добір акомпанементів пісень по слуху, транспонування); пошуковий (метод розвитку здатності створення нової музичної тканини на заданій основі, читання з листа гармонійного супроводу, записано-го буквено-цифровими позначеннями, добір супроводу до популярних пісень у сучасному естрадному стилі, заснованому на джазовій ритміці); дослідницький (метод розвитку здатності імпровізаційного створення нової музичної тканини, створення нескладних джазових композицій, імпровізація нескладних мелодійних оборотів на основі логічного осмислення джазової гармонії). Науковець Е.М. Ачилова [7] виділяє наступні методи розвитку навичок імпровізації у процесі оволодіння джазовим виконавством: опанування гармонією (гра в схованки, гра в картки, розмальовування акорду); вивчення ритмо-фактури (гра тризвуків у різних фактурних варіаціях, застосування метафоричних порівнянь); накопичення патернів (модальної техніки в джазі) для імпровізації [1]. У методі «Гра в схованки» студент шукає звуки, що відіграні педагогом – тон, квінта, терція. У методі «Розмальовування акорду» спочатку тризвуки опрацьовує студент, а викладач його фігуративно «розмальовує», а потім – навпаки. Цікавим є мультиплікативний метод, який передбачає занурення у власні відчуття (необхідно заплющити очі перед виконанням твору) та відтворення певного настрою у виконуваному творі. Г. Рассел [8] зазначає, що імпровізована мелодія виникає, коли музиканти використовують нерівності, альтернативні ноти і синкопування, щоб відтворити мелодію новими і цікавими способами. Імпровізація гармонійно використовує акорди і центри тонів, щоб надихнути нове соло. Імпровізація шляхом перевизначення мотивів, фраз і висловлювань служить для ускладнення музичного аранжування. Так само, як немає двох художників, які малюють картину однаково, так і два музиканти не імпровізують однаково. Досвідчені джазові музиканти поєднують в собі всі три техніки для створення нових творів, натхнених оригінальною мелодією, гармонією і структурою, що представляють їх унікальну творчу пристрась. Справжня цінність цієї музики полягає в індивідуальній творчості артиста і в тому унікальному процесі вираження, який являє собою джаз.

Авторами статті рекомендується виділити групові та індивідуальні методи розвитку творчих навичок майбутніх учителів музичного мистецтва на основі джазового імпровізування.

До індивідуальних методів розвитку навичок імпровізації на основі джазового музикування належать такі, що застосовуються в аудиторній та самостійній роботі студентів.

1. Гармонійний метод передбачає опанування наступними навичками : змінити лад (наприклад, був мажор – проведіть те ж саме в мінорі); інакше гармонізувати мелодію, тобто підібрати до неї новий супровід, «нове освітлення», з новим акомпанементом мелодія буде звучати по-іншому; змінити гармонійний стиль (метод розмальовки), наприклад, взяти класичну сонату і всі класичні гармонії в ній замінити джазовими.

2. Мелодійний метод імпровізації передбачає роботу з мелодією, її зміну або створення (якщо вона відсутня): зробити дзеркальне звернення мелодії (замінити рух вгору рухом вниз і навпаки, використовуючи техніку звернення інтервалів), проте, необхідно покладатися на почуття міри і досвід (чи буде це добре звучати?), і застосовувати цей метод імпровізації лише епізодично; прикрасити мелодію мелізмами (форшлагами, трелями, групетто, мордент), сплести своєрідне мелодійне мереживо; мелодію, де є скачки на широкі інтервали (сексту, септиму, октаву), можна заповнити швидкими пасажами; мелодію, де є довгі ноти, можна роздрібнити на більш дрібні (репетиції – повторення кілька разів, оспівування – оточення сусідніми нотами основного звуку, тим самим виділяючи його; скласти нову мелодію-відповідь до тієї, що звучала раніше, де студентові потрібно проявити себе по-справжньому творчо, зокрема мелодію можна розділити на фрази так, як ніби це не мелодія, а розмова двох персонажів і репліками (питання-відповідь) персонажів можна музично поліфонічно «погратися», переносючи в різні голоси або регістри; замінити штрихи на протилежні (легато на стаккато і навпаки), від цього зміниться і характер музики.

3. Ритмічний метод змін в музиці вимагає від виконавця наявність гарного почуття ритму. Початківцям слід на цьому етапі застосовувати метроном, який завжди буде тримати в ритмічних рамках. Змінювати ритмічно можна як мелодію, так і будь-який інший шар музичної тканини, зокрема, акомпанемент. Наприклад, в кожній новій варіації студентові необхідно робити новий тип акомпанементу (акордовий, басово-мелодійний, розкласти акорди на арпеджіо або виконувати весь акомпанемент у цікавому ритмічному русі (наприклад, в іспанському ритмі тощо).

Ритмічний метод передбачає розвиток джазового сприйняття, для цього ми розробили наступні вправи.

Інтервальна вправа. Вчитель відтворює випадковий інтервал, дві ноти, за однією відразу слідує інша. Студент чує інтервал в своєму розумі. Нехай заспіває першу ноту, а потім другу ноту. Далі вказує інтервал і напрямок. Якщо студенту потрібно повторити це, перш ніж намагатися співати і ідентифікувати, нехай попросить, щоб вчитель грав знову.

Вчитель перевіряє висоту звуку співу і чи правильно студент визначив інтервал. Якщо студент помилилися, необхідно зіграти ще раз. Не переходьте до наступного інтервалу, поки студент не співає це точно і не ідентифікує це правильно.

Повторюйте цей процес, поки вчитель не буде випадковим чином відтворювати всі інтервали зі зростанням і зменшенням. Далі наведені інтервали, випадковим чином зіграні як мінімум один раз, вгору і вниз: другорядний 2-й, мажорний 2-й, малий 3-й, мажорний 3-й, ідеальний 4-й, зменшений 5-й (третій), ідеальний 5-й, мінорний 6-й, мажорний 6-й, мінорний 7-й, основний 7-я октава. Ви можете додати мажор 9 (октава плюс цілий крок) і мінор 9 (октава плюс півкроку).

Гармонійна інтервальна вправа. Все те ж саме, що і в попередній вправі, але ноти граються разом, а

не один за іншим. Вчитель відтворює випадковий інтервал, дві ноти, на цей раз відтворюються одночасно. Студент чує гармонійний інтервал у своєму розумі. Співає першу ноту, а потім другу ноту. Потім вказує інтервал.

Вправа «Тріада». Вчитель відтворює випадкову тріаду в кореневій позиції, три ноти тріади грають разом (тобто CEG, C головна тріада). Студент чує тріаду в своєму розумі. Співає тріаду, починаючи з кореня. Потім вказує якість тріади. Повторюйте, поки не пройдете всі тріади хоча б один раз: мажор (135), мінор (1b35), доповнений (13 # 5), зменшений (1b3b5), sus 4 (145)

Рекомендовано практикувати вправи 3 рази на тиждень протягом місяця.. Ключ до будь-якої практики тренування слуху – чути звук в вашому розумі і точно відтворювати його своїм голосом, в той час як ви продовжуєте чути його в своєму розумі.

Групові методи (ігровий, ансамблевий) застосовуються у процесі аудиторної роботи та передбачають аналіз виконавської діяльності студентів, обговорення, взаємодію, що поширює індивідуальний досвід кожного учасника групи.

1. Ігровий метод передбачає застосування діалогової взаємодії.

«Гра у відлуння». Викладач пропонує студентам повторити на слух мелодійну лінію, засновану на трьох основних функціональних тризвуках лада (тоніка, субдомінанта, домінанта). виконуються короткі мелодійні побудови в довільному ритмі та викладі. Брати участь у грі мають усі студенти, присутні на практичному занятті.

«Гра ритмічні картки». В картках фіксується метрична основа граунд-біта, розподілена між лівою і правою рукою в логічній послідовності. Передбачається проплескування ритмів з обов'язковим відчуттям граунд-біта. Ритмічні варіанти на основні найпростіші ритмоформули, запропоновані викладачем, слід колективно проплескувати відповідно із заданою зміною рук.

2. Ансамблевий метод передбачає формування початкових навичок елементарної імпровізації по фольклорному типу в ансамблі з викладачем або студентами. Рекомендується застосування інших інструментів, окрім фортепіано, зокрема використання ударних інструментів, шумових, народних.

Викладач пропонує гармонійний варіант із кількох акордів, наприклад: e7 та A7, відповідних їм ладів – мі мінор і ля мажор. Слід застосовувати акорди, що передбачають використання натурального мажору і мінору, а також мажорної й мінорної пентатоніки. Вибір послідовності цілком залежить від фантазії й слухацького досвіду викладача і студентів. Під обов'язковим керівництвом педагога визначаються «ролі» солістів і акомпаніаторів, відповідно до принципу «мінімалізму» намічаються ритмічні і мелодійні осередки кожному з учасників колективної імпровізації. Кількість учасників може доходити до чотирьох (по дві особи за інструментом при виконанні мотивів однією рукою). Як правило, заданий музичний алгоритм приносить позитивні результати, даний вид творчості викликає у студентів жвавий інтерес і позитивну мотивацію до процесу імпровізації.

Застосування даних методів викликає певний ряд питань, що пов'язані із психологічними чинниками. Так, в навчанні джазової імпровізації, подібно навчання іншим видам діяльності, важливим є формування позитивної мотивації. З одного боку, це не викликає особливих проблем, оскільки студенти, як правило, люблять джаз і хочуть навчитися володіти імпровізацією в джазовому стилі. З іншого боку, більшість студентів знаходиться у владі стереотипу, згідно з яким, здатністю створювати нову музичну тканину (тобто композиторськими здібностями) наділені лише деякі. Необхідно донести студентам думку про те, що можливість навчання основам джазової імпровізації не залежить від наявності дійсно рідкісних композиторських здібностей. У дослідженні Ачилової Е. М. знаходимо описання стану ейфорійної мотивації, в якому відчувається насолода, успіх самовираження. На думку автора [1], мотивація молодого людини спирається на найважливіші імпульси дорослішання – потягу до пізнання, самоактуалізації, спілкування, вираження власної думки. Задля посилення мотивації студентів до розвитку навичок імпровізації слід упроваджувати наступні види педагогічної діяльності: ознайомлення студентів з історією інструментальної педагогіки, істотним компонентом якої є навчання імпровізації; роз'яснення історичних причин диференціації композиторської та виконавської діяльності, результатом якої стала втрата традицій навчання імпровізації; демонстрація мистецтва джазу, що викликає у студентів бажання освоїти цей вид діяльності; залучення студентів у практичну діяльність, пов'язану з імпровізацією; створення атмосфери успіху в класі, підтримка, схвалення. Неприпустимі несхвальні зауваження, критика, недобррозумілість; розробка посильних завдань, дозованість навантажень.

Виходячи з узагальненого досвіду сучасних науковців [9–12], а також власної педагогічної практики авторами статті узагальнено ключові правила, які допоможуть прискорити процес навчання джазовій імпровізації. Розробка наведених правил базується на методах синтезу, узагальнення, спостереження, гіпотетичному методу та методу індукції. Ці правила можуть застосовувати як студенти, так і педагоги.

1. Почніть слухати джаз, немов би це є ваша робота:

- завантажте свій телефон треками із джазом і слухайте, поки ви добираєтеся до роботи чи ЗВО;
- увімкніть джаз у фоновому режимі, поки ви працюєте або відпочиваєте;
- кожен день приділяйте час вашої уваги перевірки новин про джазових музикантів і джазових стандартів, яких ви раніше не чули;

2. Вивчіть культуру джазу:

- вивчіть історію джазу і звідки вона взялася;
- прочитайте про життя джазових музикантів, щоб зрозуміти, на що схоже це життя, і як вони висловили це в своїй музиці;
- отримайте відчуття і атмосферу джазу, щоб ви не потрапили в загальну пастку мислення про джаз як про інтелектуальну форму мистецтва.

Вдалих спосіб познайомитися з життям минулих джазових музикантів і зрозуміти, на що була схожа життя – це прочитати автобіографії або біографії

джазових легенд. Це дозволить поглинути в культуру, в якій жили ці люди. Також рекомендовано переглянути джазові інтерв'ю. Слухаючи, як великі виконавці думають про музику, життя і практику, студенти отримають більш глибокий рівень відчуття джазової музики.

Музика відомих джазменів Колтрейна, Ч. Паркера і незліченних інших майстрів – це боротьба, через яку вони пройшли, щоб досягти того, що зробили. Боротьба за цей процес є частиною суті. На нашу думку є три способи дізнатися про речі. Перший з них та найбільш очевидний: проходження технічного процесу у будь-якому середовищі, з яким ви маєте справу. Другий – процес пояснення того, як ви робите щось іншому. Третій – жити із цим кожного дня, маючи пристрасть та прагнення постійно вчитися чомусь новому і ставати краще для себе.

3. Вивчіть особливості джазової імпровізації.

Незліченні години самостійної підготовки дають імпровізатору музичні інструменти, які він може використовувати в режимі реального часу. Коли він об'єднує ці інструменти, взаємодіє з іншими музикантами (вчителем, колегами, однокурсниками) в цей момент народжується щось нове. Щоб навчитися імпровізувати, потрібно баланс між відкриттям, навчанням і застосуванням нових концепцій і технік джазової імпровізації з можливістю розслабитися і вільно комбінувати всі свої знання, щоб виконавець мав можливість «співати» нові мелодії через інструмент в режимі реального часу, виконуючи джазовий стандарт.

4. Від імітації до інновації.

Всі сучасні виконавці пройшли через один і той же процес – від імітації до інновації. Важливо побудувати міцну основу враховуючи традиції, історію і мову. Ви можете перейти до більш сучасних традицій у грі, однак ми не схвалюємо такий підхід, оскільки, в переносному сенсі, ви не будете будинок з даху. Для того, щоб студенти змогли відтворити все, що чують, що дуже важливо для спонтанної імпровізації (яка дозволяє повністю взаємодіяти з іншими музикантами), у них повинен бути певний рівень техніки. Відтворення має бути легким і мати безпосередність. Не слід очікувати отримати таку техніку миттєво. Це відбувається від терплячої, дисциплінованої та стійкої практики. Також важливою є здатність відтворювати форми всіх основних музичних елементів: масштабний рух, інтервали, тріади і арпеджіо.

Студентам необхідно мати чітке розуміння акордів (функціональні, не функціональні, модальні і так далі), використовуючи акордові тони, розуміння джазового мови і того, як вона працює, а також історію і традиції джазового репертуару. Важливим є знання, що означають всі символи джазових акордів і які тональності супроводжують їх. Для початку студентам потрібні базові знання теорії джазу, такі як режими мажорної гама, діатонічної прогресії II VI і акордових тонів. Ці ідеї є будівельними блоками для джазової імпровізації.

У джазі є багато загальних акордів: мажорні 7 акордів, доміантні 7 акордів, 7 мінорних акордів, наполовину зменшені акорди (АКА мінор 7 акордів b5), зменшені 7 акордів.

Крім того необхідне розуміння поширених послідовностей джазових акордів: коротка міра II V прогресії, більш довга двомірна послідовність акордів II V, послідовності III Vi II V акордів. Домінантні 7 акордів прогресують в циклічному русі

Спонтанна імпровізація - це не міркування про те, що ви граєте під час гри. Коли ви граєте акорд Dm7, ви несвідомо розумієте, які ноти ви можете використовувати, як їх використовувати, а потім реагуєте на форми і звуки, які ви чуєте, за допомогою доступної техніки.

В історії джазу були різні способи навчитися імпровізувати. Читання біографій джазових легенд може дати кілька дуже проникливих підходів до того, як вони пройшли процес.

5. Тренування сприйняття та відтворення

- навчіться чути інтервали, тріади і сьомі акорди;
- зрозумійте, як перетворити ваші навички тренування слуху в вашу джазову практику;
- дізнайтеся, як «підключити» ваші вуха к інструменту.

На основі методу спостереження, під час занять зі спеціального фортепіано, можна зробити висновок про те що студенти не завжди можуть відтворити на слух почуту джазову мелодію, повільно вивчають новий матеріал, більш складно імпровізують в джазовій музиці, ніж в інших стилях. На нашу думку, це пов'язано із музичним середовищем, в якому вони виростили, що зазвичай дає студентам здатність чути, розуміти, грати певні типи звуків і відтворювати форми. Сьогоднішнє молоде покоління не росте з джазовою музикою, як головною музичною силою в їх існуванні. Іноді вони направляються в цьому напрямку учителем, але часто джаз не є частиною їх повсякденного життя.

Щоб почати тренувати сприйняття, як джазовий музикант, студенти повинні розуміти, що просте слухання – не підходить. Необхідно розвинути сприйняття, яке дозволить працювати в режимі реального часу і вибирати мелодію, гармонію і ритм на льоту [8, 9]. Відчувши прості структури студенти будуть готові, почути більш складні звуки, такі як складні голоси акордів.

6. Відсутність заборон, енергія та пристрасть.

Необхідно донести студентам думку про те, що можна не соромитись грати власну імпровізацію тільки тому, що вони думають, що хтось інший не хоче цього чути. Є багато способів наблизитися до імпровізації, від традиційних до дуже сучасних, але знання того, як працює джазова мова, відкриє двері до всіх інших можливостей. Слід вкладати в свою творчість всю енергію та пристрасть, що це було цікавим їм самим в першу чергу.

7. Візуалізація музики. Бачити, чути і відчувати (всі одночасно) різні тони акорду дозволяють поліпшити процес навчання імпровізації. Наводимо рекомендації щодо процесу візуалізації музики.

Сядьте в зручному місці, де вас не будуть турбувати. Пізніше ви зможете зробити це де завгодно, але прямо зараз використовуйте можливу допомогу.

У вашій уяві подивіться на символ акорду до мажор, наприклад як символ мажорної. Як тільки ви зможете чітко візуалізувати символ акорду за допо-

могою посоху, додайте до зображення корінь акорду. Тепер ви збираєтеся додати слухове відчуття до рівняння. Далі додайте тактильне почуття. Відчуйте, як це – зіграти цю ноту на своєму інструменті. до мажор. Після того, як ви зробили корінь, спробуйте третій, а потім п'ятий і так далі, поки ви не візуалізуєте всі тони акордів.

Висновки. В роботі обґрунтовані шляхи розвитку творчих навичок майбутніх вчителів музичного мистецтва. Практика імпровізації на основі джазової музики дозволить студентам сформувати їх творчий потенціал. Запропоновані індивідуальні і групові методи навчання імпровізації. Доведена необхідність поєднання методичних і психологічних методів в процесі мотивації студентів. Педагогічні методи дозволяють в доступній формі оволодіти технікою імпровізації, психологічні – утворюють сприятливу атмосферу. Обґрунтовані основні правила, що сприяють розвитку імпровізації на основі джазової музики. Подальші дослідження авторів будуть спрямовані на формування методичного підходу до оцінювання процесу навчання імпровізації студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Огородова А. В., Биляр Ю. Н., Шебанова Е. И., Киселёв А. Ф. Творчество как основа джаза. Тамбов. *Грамота*. 2016. №1 (63). С. 118–122.
2. Полянський В. А. Джазовий піанізм у контексті стилевих тенденцій фортепіанного виконавства ХХ ст. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. Харків, 2016. № 1. С. 40–45.
3. Колосовська О. М. Імпровізація як розвиток творчої фантазії (через призму джазового виконавства). *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дніпропетровськ, 2014. № 8. С. 129–132.
4. Денисюк І. С. Музична імпровізація: від учителя музики до учня. *Музика та освіта*. Київ, 2016. № 2. С. 18–21.
5. Павленко О. М. Методика формування вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики в процесі інструментально-виконавської підготовки. *Психолого-педагогічні науки*. Київ, 2012. № 2. С. 106–111.
6. Сродных Н. Л. Основы джазовой импровизации в структуре профессиональной подготовки педагога-музыканта: монография. Издательский дом «Ажур», 2015. 240 с.
7. Ачиллова Э. М. Формирование мотивации к занятиям музыкой у подростков в процессе освоения джазовой импровизации на фортепиано. *Молодой ученый*. Київ, 2017. № 9 (143). С. 301–304.
8. Russell G. The Lidian chromatic Concept of tonal Organisation for improvisation. New York : Da Capo Press, 2019, 368 p.
9. Berendt J. E. Photo-Story des Jazz. Frankfurt a/M, 2019, 230 p.
10. Стецюк Б. А. Жанрово-стилистический комплекс фортепианного джаза. *Традиції і новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. пр. Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв*. Харків, 2018. № 1. С. 90–97.
11. Mazolla G., Cherlin P., Flow B. Gesture, and Spaces in Free Jazz. *Towards a Theory of Collaboration*.

Springer-Verlag. Berlin : Heidenberg, 2019, 141 p.

12. Яркіна І. Ю. Класика и джаз в стиле «Funk»: межпластовий синтез. *Проблеми взаємодії*

мистецтва, педагогіка та теорії і практики освіти : зб. наук. ст. Харків. нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2014. Вип. 42. С. 94–102.

DEVELOPING CREATIVE SKILLS OF THE FUTURE MUSIC TEACHERS BASED ON JAZZ IMPROVISATION

T. Bivsheva, O. Pogoda, O. Tsuranova

Municipal Institution "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council
prov. Rustaveli, 7, Kharkiv, 61001, Ukraine. E-mail: hgpa@kharkov.com

Purpose. The purpose of the article is to outline the ways for developing the creative skills of future music teachers based on jazz improvisation. Methods of analysis and generalization were used in this work, with the help of which the peculiarities of the above-mentioned problems were considered and the corresponding conclusions were drawn. **Methodology.** The methodology of the study is to summarize the experience of contemporary authors in developing students' creative skills by jazz improvisation. Based on the analysis of contemporary scholar works and based on their own pedagogical practice, the authors of the article have proposed methods for motivating students to improvise, as well as methods for teaching the improvisation. **Findings.** The authors propose to distinguish group (ensemble, play) and individual (rhythmic, harmonious, melodic) methods of developing improvisation skills. Approaches to students' motivation for the process of improvisation, which is the psychological basis for the development of self-expression, are proposed. **Originality.** The necessity to combine pedagogical and psychological methods for the harmonious development of the creative component of the future specialist has been proved. **Practical value.** The practical value of the work is the ability to apply the recommendations offered in the classroom and during students' self-study. Independent exercises and group exercises have been developed. **Conclusions.** The process of developing the creative abilities of a future jazz music teacher is organic due to the particularities of jazz music itself (canonicity, variability, dialogism). However, it is not enough to rely solely on the vibrant properties of jazz improvisation; certain methods must be applied to master the art of improvisation. Both pedagogical methods of improvisation skills and psychological teaching are equally important in this matter. Pedagogical methods allow in an accessible form to master the technique of improvisation, psychological – create a favorable atmosphere.

Key words: jazz, improvisation, motivation, self-expression, creativity, methods, development.

REFERENCES

1. Ohorodova, A. V., Byliar, Yu. N., Shebanova, E. Y., Kyselev, A. F. (2016), "Tvorchestvo kak osnova dzhaza. Manuskrpt" [Creativity as the basis of jazz], №1 (63), pp. 118-122.
2. Polianskyi, V. A. (2016), Dzhazovyi pianizm u konteksti stylovykh tendentsii fortepiannoho vykonavstva XX st. Muzychne mystetstvo v osvitolohichnomu dyskursi, [Jazz pianism in the context of style trends of the piano performance of the twentieth century. Musical art in educational discourse], Kharkiv, № 1, pp 40-45.
3. Kolosovska, O. M. (2014), "Improvizatsiia yak rozvytok tvorchoi fantazii (cherez pryzmu dzhazovoho vykonavstva)" [Improvisation as a development of creative imagination (through the prism of jazz performance)], *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk* [Topical issues in the humanities], Dnipropetrovsk, № 8, pp. 129-132.
4. Denysiuk, I. S. (2016), "Muzychna improvizatsiia: vid uchytelia muzyky do uchnia" [Music Improvisation: From Music Teacher to Student], *Muzyka ta osvita* [Music and education], Kyiv, № 2, pp. 18-21.
5. Pavlenko, O. M. (2012), "Metodyka formuvannia vmin dzhazovoi improvizatsii maibutnoho vchytelia muzyky v protsesi instrumentalno-vykonavskoi pidhotovky" [The technique of forming the skills of jazz improvisation of the future music teacher in the process of instrumental and performance preparation], *Psyholoho-pedahohichni nauky* [Psychological and pedagogical sciences], Kyiv, № 2, pp. 106-111.
6. Srodnikh, N. L. (2015), Osnovi dzhazovoi ymprovizatsii v strukture professyonalnoi podhotovky pedahoha-muzykanta [Basics of jazz improvisation in the structure of vocational training of music teacher], «Azhur», 240 p.
7. Achylova, E. M. (2017), "Formyrovanye motyvatsii k zaniatiam muzykoi u podrostkov v protsesse osvoeniya dzhazovoi ymprovizatsii na fortepyano" [The formation of motivation for music lessons in adolescents in the process of mastering jazz improvisation on the piano], *Molodoi uchenii* [Young scientist], Kyiv, № 9, pp. 301–304.
8. Russell, G. (2019), The Lidian chromatic Concept of tonal Organisation for improvisation, New York, Da Capo Press, 368 p.
9. Berendt, J. E. (2019), Photo-Story des Jazz. Frankfurt a/M, 230 p.
10. Stetsiuk, B. A. (2018), "Zhanrovo-stylistycheskyi kompleks fortepyannoho dzhaza" [Genre-stylistic complex of piano jazz], *Tradytzii i novatsii u vyshchii arkhitekturno-khudozhnii osviti* [Traditions and innovations in higher education in architecture and art], Kharkiv, № 1, pp. 90–97.
11. Mazolla, G., Cherlin, P., Flow, B., (2019), Gesture, and Spaces in Free Jazz. Towarda Theory of Collaboration, Springer-Verlag. Berlin : Heidenberg, 141 p.
12. Yarkyna, Y. Yu. (2014), "Klasyka y dzhaz v style «Funk»: mezhplastovyi syntezy" [Funk classics and jazz: interlayer synthesis], *Problemy vzaiemodii mystetstva, pedahohika ta teorii i praktyky osvity* [Problems of interaction between art, pedagogy and theory and practice of education], Kharkiv, vyp. 42, pp. 94–10.

Стаття надійшла 06.01.2020.